

ASSOCIACIÓ CATALANA DE
COMUNICACIÓ CIENTÍFICA

Un bon any

El resum de les activitats de l'ACCC comença a ser una llista de treballs llarga i farcida de contingut: acte anual (amb la publicació de la conferència), premi ACCC a la Divulgació de la ciència, participació en l'organització de la Setmana de la Ciència, Jornades d'Actualitat Científica, Jornades d'Informació Ambiental i altres activitats del GIA, publicacions diverses, les trobades «Dinars amb la ciència», participació en actes en col·laboració amb altres entitats, llista de distribució per Internet i web, gestió de socis i entitats col·laboradores...

Alguns dels nostres coneguts (i fins i tot algun dels nostres socis) ens pregunten freqüentment pels objectius de l'ACCC i, sobretot, per les activitats que duem a terme. El cap d'any i l'inici d'un nou curs són un bon moment per recordar allò que hem estat fent durant els últims mesos. Demanem disculpes per avançat si oblidem alguna de les moltes coses que tenim entre mans els membres de la nostra entitat.

L'acte principal de l'ACCC aquest any es va celebrar el 5 de febrer, amb la participació de l'investigador Michel Girin (CEDRE, França). La seva conferència sobre la crisi del *Prestige* ha estat publicada posteriorment amb la col·laboració de Novartis i el Centre Internacional de Premsa de Barcelona. En el mateix acte es va concedir el premi Loto Eureka, que ha arribat aquest any a la seva cinquena edició.

També entre les activitats més destacades de l'any, cal mencionar la creació del premi ACCC a la Divulgació de la ciència, destinat a promoure la dedicació dels joves investigadors a la comunicació. Tot i ser la seva primera edició, la convocatòria d'aquest premi ha rebut 28 originals i obre un camí molt interessant en la diversificació de les nostres activitats (vegeu pàg. 3).

L'ACCC ha incrementat també aquest any la seva participació en la Setmana de la Ciència, passant a ser-ne una de les entitats organitzadores. A més, la nostra entitat i l'Associació per al Foment de la Ciència van ser coorganitzadores, també en el marc de la Setmana de la Ciència, del debat pre-electoral sobre política científica i comunicació de la ciència amb els principals representants de les forces polítiques en aquesta matèria.

Pel que fa a les Jornades d'Actualitat Científica, el 2003 se n'han convocat dues sessions molt interessants, amb la participació dels professors Luis Enjuanes (per par-

lar sobre l'epidèmia de la SARS) i Rolf Tarrach (crisi del *Prestige* i ciència) (vegeu pàg. 7).

L'1 de juliol del 2003 es va celebrar amb èxit la quarta edició de les Jornades d'Informació Ambiental, dedicades en aquesta ocasió a la Directiva Reach de la Unió Europea i, en general, als productes químics i el seu impacte en el medi ambient i la salut de les persones. A més de convidar representants dels sectors implicats i promoure un debat molt enriquidor, les jornades van servir també per que l'ACCC presentés a la Unió Europea les recomanacions sorgides de la trobada. Recordareu que, en les edicions anteriors, les Jornades d'Informació Ambiental van estar dedicades a la degradació de la costa (2002), l'energia eòlica (2001) i els residus industrials (2000).

El Grup d'Informació Ambiental (GIA), a banda de l'organització anual de les esmentades Jornades d'Informació Ambiental i d'actes puntuals com la conferència del professor Tarrach, continua fent periòdicament reunions de treball i trobades amb polítics, gestors i entitats relacionades amb el medi ambient. Aquest any, per exemple, les reunions han estat amb Joaquín Nieto (CCOO), Ramón Núñez (Museus de Ciències de La Corunya), Bet Font (ICV), Ramon Espadaler (conseller de Medi Ambient) i Felip Puig (conseller de Política Territorial). Així mateix, el GIA ha fet la supervisió de l'edició del *Directori de Comunicació Ambiental 2003*, un dels treballs més importants de l'ACCC en aquest curs.

Promogudes per l'ACCC i el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, durant els dos últims anys, s'han celebrat a la seu de la nostra entitat (el Col·legi de Periodistes) unes trobades bimensuals que denominem «Dinars amb la ciència», amb les quals volem facilitar el diàleg entre els periodistes i els científics. A les reunions més recents hem comptat amb la participació de Xavier Benedito (projecte Galileo), Jordi Isern (Institut d'Estudis Espacials de Catalunya), Ramon Pascual (sincrotró), Miquel Salmerón (nanotecnologies) i Manuel Delfino (tecnologia GRID).

L'ACCC ha participat també en actes com la presentació a Barcelona de l'estudi *Percepció social de la ciència i la tecnologia en España* (17 setembre), la presentació

[continua en pàg. següent]

d'ACER, l'Associació Catalana d'Entitats de Recerca (22 setembre), el Congrés a Madrid de l'Associació de Periodistes d'Informació Ambiental (26 i 27 novembre).

Aquest any l'ACCC ha mantingut contactes de col·laboració amb la Fundació Catalana per a la Recerca, el Centre Internacional de Premsa de Barcelona, la Societat Catalana de Biologia, l'Associació Espanyola de Periodisme Científic, l'Associació de Periodistes d'Informació Ambiental, l'Associació per al Foment de la Ciència, Fundació Elhuyar (País Basc) i la recentment creada Associació de Científics per al Medi Ambient (CiMA).

Els membres de la Junta de l'ACCC han incrementat la seva presència en actes públics, jornades de debat i mitjans de comunicació. Entre molts altres, els nostres representants han format part d'activitats com els premis Recollida Selectiva (Departament de Medi Ambient), el seminari Corresponsabilitat empresarial en el desenvolupament sostenible (Fundació Víctor Grifols i Lucas) o el premi Literatura Científica (Fundació Catalana per a la Recerca-Rubes Editorial).

A banda de les publicacions ja mencionades del *Directori de Comunicació Ambiental 2003* i la conferència de Michel Girin, cal recordar que a principis del 2003 es va publicar la conferència pronunciada l'any 2002 per Bernat Soria sobre cèl·lules mare i teràpia gènica. En aquest apartat també podem mencionar el tríptic de difusió de l'ACCC, editat a principis de l'estiu i que continua servint de presentació dels nostres objectius i activitats.

Les persones que han seguit de prop la vida de la nostra entitat sabran que moltes de les activitats que esmentem han estat entre les nostres aspiracions durant anys, però no s'havien pogut dur a la pràctica fins ara. En aquest sentit, tenim la satisfacció de fer-vos saber que, per primera vegada, en la nostra ja considerable història com associació –recordeu que fa més de 10 anys que existim– hem aconseguit el reconeixement explícit de l'Administració central de l'Estat, a través d'una subvenció d'un dels nostres projectes. Deixarem l'explicació dels detalls d'aquesta qüestió per a un altre moment, però, per damunt de tot, volem pensar que aquest és un símptoma que indica que comencem a ser valorats, també, més enllà dels límits catalans.

Per fer justícia, però, hem de recordar que durant els últims anys hem tingut mostres de reconeixement al nostre treball des de molts altres punts de l'Estat i de l'estranger. Així, a banda de contactes bila-

terals amb entitats i persones relacionades amb la comunicació científica del País Basc, la Comunitat de Madrid, Portugal, Itàlia o el Regne Unit, la llista de distribució per Internet de l'ACCC compta amb inscrits d'alguns països llatinoamericans (<http://es.groups.yahoo.com/group/acccnet>). S'ha de destacar que compta ja amb 275 inscripcions i una mitjana de trànsit de més de 100 missatges mensuals (2300 missatges des del gener del 2001). Això vol dir que durant els dos últims anys ha doblat el nombre d'inscrits i el volum de trànsit de missatges. De forma simultània, el web de l'ACCC ha continuat el seu procés de revisió i millora durant els últims mesos (tot i l'aparició d'alguns problemes tècnics durant el mes de desembre, pels quals demanem disculpes als nostres socis i amics).

No totes les persones i institucions que participen o, simplement, reben informació a través de la nostra llista de distribució són socis de l'ACCC però, tampoc en aquest apartat ens podem queixar. Aquest 2003 hem superat la xifra històrica de 100 socis i estem en bones condicions per continuar creixent. En l'apartat d'entitats col·laboradores (onze, actualment), l'ACCC ha defensat durant els últims anys una gestió de creixement moderat, evitant crear falses expectatives entre les institucions i empreses que volen ajudar a la promoció de la comunicació de la ciència mitjançant la nostra entitat.

De fet, tot i que es pot comprovar que la llista d'activitats comença a ser considerable, l'ACCC ha de tocar de peus a terra. És evident que la nostra entitat ha de continuar creixent, sobretot perquè Catalunya necessita l'esforç de tothom per tirar endavant projectes com la millora de la ciència. Aquest creixement, però, ha d'estar basat en un coneixement de la realitat de la comunicació científica (que sovint presenta grans deficiències), l'adaptació dels objectius als recursos al nostre abast i la disponibilitat i voluntat de treball de les persones.

L'últim apartat d'aquesta exposició vol ser, precisament, per deixar constància de l'agraïment del seu autor a les persones que han treballat durant els últims anys a la Junta Directiva de l'ACCC i, en general, a l'entorn d'aquesta associació per aconseguir que la comunicació científica guanyi terreny a la nostra societat.

Rebeu una cordial salutació.

Joaquim Elcacho
President de l'ACCC

Assemblea General

Es recorda als socis i sòcies que, tal com s'ha avisat en el número anterior dels *Papers* de l'ACCC, l'Assemblea General de l'ACCC està convocada per al 22 de gener de 2004 a les 10 del matí. Enguany hi haurà eleccions per a la renovació total de la Junta de l'Associació Catalana de Comunicació Científica, com cada dos anys. Aquesta renovació es fa presentant llistes tancades per a la Junta que, segons els Estatuts, està formada per president, vicepresident, tresorer, secretari i cinc vocals.

El termini de presentació de les llistes serà fins a dues setmanes abans de l'Assemblea, o sigui fins al 8 de gener de 2004, i s'han de fer arribar al secretari de l'ACCC.

Tant si es presenten com a membres d'una llista o no, és important que els socis participin a l'Assemblea General, com a màxim acte representatiu de qualsevol associació. Us esperem!

Increment de socis

Tot i que només es tracti de numerologia, ens plau comunicar que l'ACCC ja ha superat la barrera dels 100 socis i actualment ens trobem en 104 socis, marcant un gran increment dins l'any 2003. Sens dubte aquestes dades són el resultat dels esforços de tota la Junta, especialment de la vocal de socis, i d'actuacions com els díptics.

Premi ACCC a la Divulgació de la ciència

Resolta la primera edició d'aquest guardó que l'Associació Catalana de Comunicació Científica atorga en reconeixement a la divulgació de la recerca científica, i que es duu a terme amb la col·laboració i el patrocini del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI)

Amb gran satisfacció hem comprovat el gran entusiasme que ha despertat el premi entre els i les joves que fan recerca a Catalunya i llur disposició a fer difusió de la recerca científica. Esperem que aquesta reacció animi totes les institucions i entitats a multiplicar i proposar nous esforços per dotar d'eines i fomentar la seva pràctica habitual als/les investigadors per tal de millorar la quantitat i la qualitat de la divulgació de la ciència a Catalunya.

La participació ha estat de 28 persones. Trobem 10 dones i 18 homes, amb una procedència molt diversa de centres de recerca (centres exclusivament de recerca, empreses, universitats, museus, etc.), tot i que, com a col·lectiu, les universitats destaquen; a més, hi ha hagut una gran diversitat de temàtiques (biologia, química, robòtica, física teòrica i astronomia, entre d'altres).

Respecte als guardons, el jurat ha decidit concedir els tres accèssits opcionals que permetien les bases com a resposta a la participació i els esforços dels concursants.

El Jurat del premi ACCC a la Divulgació de la ciència 2003 ha resolt:

Guanyadora amb un premi de 1000 €:

Sandra Duran, per «L'aigua de llast, una via d'entrada d'espècies invasores».

Tres accèssits, amb premi de 350 €:

Ricardo A. Téllez, per «Robots i evolució».

Magda Faijes, per «Relacions molt humanes: proteïnes i carbohidrats».

Serni Ribó i Vedrilla, per «El desenvolupament de MIRAS».

El Jurat estava format per Gregori València (vocal de Recerca de l'ACCC i responsable del premi ACCC a la Divulgació de la ciència), Jaume Estruch (secretari tècnic de l'ACCC), Joaquim Elcacho (president de l'ACCC), Martí Estruch (Oficina de comunicació del DURSI) i Mercè Piqueras (vicepresidenta de l'ACCC). Pau Senra (secretari de l'ACCC) va actuar com a secretari del premi.

Us invitem a consultar els articles guanyadors en el web de l'ACCC.

El perfil dels premiats és una mostra prou fidel de la diversitat de la participació: són dos homes i dues dones, dos vinculats a instituts de recerca i dos a departaments universitaris. Les temàtiques són biologia, robòtica, química i ciències de l'espai.

Així, Sandra Duran i Alarcon és una jove investigadora que es va llicenciar en Biologia a la Universitat de Barcelona l'any 1999. Aquell mateix any va obtenir una beca de la Generalitat de Catalunya per realitzar la tesi doctoral al Departament de Biologia Animal de la UB. Durant la seva tesi doctoral ha realitzat estades en laboratoris internacionals, on ha posat a punt tècniques genètiques per a l'estudi de l'estructura poblacional d'invertebrats marins. Ricardo Téllez és enginyer de Telecomunicacions per la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC). Ha fet treballs de recerca i desenvolupament per a la indústria privada en els camps de l'electrònica de potència i en sistemes experts i de control. Actualment realitza la seva tesi doctoral desenvolupant robots autònoms mitjançant tècniques d'evolució artifi-

cial, dintre del grup d'investigació GREC amb la direcció del doctor Cecilio Angulo. Magda Faijes va estudiar Química a l'Institut Químic de Sarrià (Universitat Ramon Llull), on realitza el doctorat al laboratori de bioquímica. Per continuar aprofundint en bioquímica i en el món de l'alimentació, actualment està fent una estada postdoctoral d'un any al Centre de Ciències de l'Alimentació de Wageningen, als Països Baixos. Serni Ribó i Vedrilla el 1999 va finalitzar els seus estudis d'Enginyeria Superior de Telecomunicacions a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Telecomunicacions de Barcelona de la UPC. Després de sis mesos com a enginyer elèctric a Sony, va incorporar-se al centre de recerca ESTEC de l'Agència Europea de l'Espai (ESA) als Països Baixos, amb una beca del Ministeri de Ciència i Tecnologia. Durant dos anys va realitzar estudis teòrics, simulacions i experiments relacionats amb el desenvolupament tecnològic del radiòmetre interferomètric MIRAS. Després d'una estada de tres mesos al Laboratori de Tecnologia Espacial de la Universitat Tècnica de Helsinki (Finlàndia), es va incorporar al grup de recerca d'Observació de la Terra de l'Institut d'Estudis Espacials de Catalunya, on continua la seva recerca relacionada amb MIRAS. Actualment està realitzant el doctorat amb el grup de teoria del senyal i comunicacions de la UPC.

Associació Catalana de Comunicació Científica. Entitats col·laboradores

Creació de la Xarxa Europea de les Ciències de la Vida i de la Salut i els Tribunals

El treball dels científics és una activitat «lliure», però cada vegada més regulada per diferents lleis i normes que delimiten condicions operatives, institucionals, fonts de finançament... En els tribunals de justícia els jutges han de sentenciar casos que tenen a veure amb aplicacions biotecnològiques i utilitzen de forma generalitzada proves pericials de caràcter científic per resoldre gran nombre d'incògnites. Els científics i els jutges saben que els seus procediments, objectius i funcions socials són diferents, i alguns arriben a creure que els dos àmbits es contraposen de manera radical

L'universalisme científic i la casuística jurídica semblen no tenir res a dir-se. Però la realitat desmenteix de forma insistent aquesta apreciació i obliga juristes i científics a col·laborar a les sales dels tribunals. Els professionals del dret han de tenir clar què és la ciència, els seus procediments i l'abast dels seus resultats, així com també de les seves limitacions. Els científics han de ponderar la repercussió humana i social de les aplicacions del coneixement, i la seva participació en dictàmens pericials ha de tenir cura de no confondre els resultats de les anàlisis científiques amb altres apreciacions que sovint es presenten amb la mateixa pretensió de científicitat.

El director del Laboratori de Biologia del Desenvolupament de la Universitat de Pavia (Itàlia), Carlo Alberto Redi, i un jutge de Milà, Amedeo Santosuosso, van endegar un projecte per establir un diàleg rigorós entre biòlegs, metges, altres científics i professionals del dret, que permeti el coneixement recíproc. Després d'algunes activitats conjuntes han encapçalat la creació d'una Xarxa Europea de les Ciències de la Vida i de la Salut i els Tribunals (European Network for Life Sciences, Health and the Courts – ENLSC).

La Xarxa es constituí oficialment el 3 i 4 de juny de 2003, a Pavia, amb la participació d'invitats com Christian Byk (França), Jürgen Simon i Jan Vesting (Alemanya), Marjanovic Damir (Bòsnia), Angela Trif (Romania), Marija Draskic (Sèrbia), Victor Gillioz (Suïssa), Silvio Funtowicz (membre de la Comissió Europea per a la Recerca), Georges Kutukdjan (UNESCO), altres italians

com Mariachiara Tallacchini, Sergio Seminara, Andrea Belvedere, Giuseppe Gennari i Giogia Jacopini, i els espanyols Javier Hernández (jutge i professor) i jo mateixa. Es va comptar amb membres d'altres xarxes com, per exemple, Richard Oscar Okumu Wengi d'Uganda (African Judicial Network).

Els objectius han estat definits de manera breu: 1) respondre a les necessitats de formació dels juristes europeus en matèria de biologia, genètica i ciències de la salut, mitjançant cursos i seminaris organitzats en cooperació amb les institucions i centres de recerca; 2) facilitar als tribunals la informació científica necessària per tractar els casos, més i més freqüents, en què és rellevant l'aplicació de biotecnologies; 3) crear condicions adients perquè puguin treballar conjuntament els professionals de la ciència i del dret, superant les dificultats dels diferents llenguatges, categories conceptuals i procediments.

La trobada va servir per intercanviar experiències i endegar el debat a partir de l'obra de Sheila Jasanoff, professora de Harvard, especialista en política científica i de salut pública. Ha escrit llibres com *Controlling Chemicals: The Politics of Regulation in Europe and the U.S.* (Cornell, 1985), *Risk Management and Political Culture* (Russell Sage Funda-

tion, 1986), *The Fifth Branch: Science Advisers as Policymakers* (Harvard, 1990), i *Science at the Bar: Law, Science, and Technology in America* (Harvard, 1995). Aquest darrer va ser el punt de referència de la seva conferència i de la discussió general. L'objectiu del llibre és «explorar com la ciència i els tribunals, dues de les més poderoses institucions d'Amèrica, interaccionen enfront de la innovació tecnològica i el canvi polític» i proveir les claus necessàries per superar els prejudicis. L'autora fa una anàlisi deconstructiva de les formes de producció de la ciència i de les resolucions judicials, així com de les relacions entre ambdues, i proposa una reconstrucció que articuli les determinacions recíproques dels processos productius dels dos tipus d'activitat. A finals de setembre, també a Pavia, va tenir lloc el curs «Genètica i Justícia. Una aproximació teòrico-pràctica». Un article de M. Piqueras publicat al diari *Avui* (27.9.2003) en resum els objectius i resultats. El lema de la Xarxa demana coherència: «Ser contrari a la ciència és tan anticientífic com estar-hi a favor de manera acrítica».

Margarita Boladeras
Universitat de Barcelona
boladeras@ub.edu

Xarxa Europea de les Ciències de la Vida i de la Salut i els Tribunals
(European Network for Life Sciences, Health and the Courts – ENLSC)

<http://www.unipv.it/BIOL/ENLSC.html>

Divulgació científica i literatura fantàstica, a propòsit de l'obra de Joan Giné i Partagàs

Joan Giné i Partagàs fou metge alienista, professor de diverses assignatures i degà de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona i, sobretot, un dels principals impulsors de la recepció de la medicina experimental a la Catalunya de finals del segle XIX. Mort a Barcelona el 1903, aquest metge ha estat enguany objecte d'un seguit d'activitats commemoratives organitzades des del Col·legi de Metges de Barcelona, com ara diverses sessions científiques, una exposició i la publicació d'un complet estudi històric sobre la seva vida científica a càrrec de J. L. Ausín

Ara, però, vull centrar l'atenció en la creació literària de Giné per tal de plantejar alguns interrogants entorn la qüestió de la divulgació i els públics de la ciència. Més enllà del seu valor literari, l'obra de Giné ha restat més aviat negligida per part dels estudiosos de la literatura de gènere fantàstic o de ciència-ficció. En aquest sentit, hom acostuma a situar el punt de partença de la contribució catalana a aquest gènere en els *Homes artificials* (1912) de Frederic Pujulà i Vallès. Si bé són conegudes altres aportacions a l'especulació literària mèdica o biològica anteriors a l'obra de Giné, com ara els relats breus del periodista José Fernández Bremón o del metge Amalio Gimeno, les característiques d'aquests treballs, impresos com a fulletó dins de la premsa periòdica del segle XIX, sovint mèdica, fan difícil assenyalar la seva representativitat.

Giné va escriure tres novel·les de gènere fantàstic. *Un viaje a cerebrópolis*, publicat primer com a fulletó a la *Revista Frenopática Barcelonesa* (des del 1881) i després en forma de llibre (1884, reeditat el 1906); *La familia de los Onkos* (1888); i *Misterios de la locura* (1890, traduïda a l'italià el 1893). Resulta interessant assenyalar que Nil Santiàñez-Tió, filòleg i estudiós de la narrativa espanyola de ciència-ficció del segle XIX, ha considerat les dos primeres obres de Giné com a *novel·les il·legibles*. Aquest qualificatiu, en realitat, situa aquells treballs en un altre territori: il·legibles per a qui? A quin públic estaven adreçades? La resposta sembla, en aparença ben senzilla, ja que es tracta de dues novel·les de

divulgació dirigides a metges i a estudiants de medicina, amb inclusió de gran quantitat de conceptes mèdics. Així, l'adaptació literària, mitjançant un viatge a l'interior de l'anatomia humana, i el recurs estratègic de la novel·la com a mitjà d'entreteniment o diversió constitueixen els elements necessaris per a l'emissió de diversos missatges. En concret, hi ha una missió pedagògica, un ensenyament específic de la descripció de l'anatomia i la fisiologia del cervell en un cas i de l'anatomia i la patologia oncològica en un altre. Això, però, no ens indica amb claredat les raons d'ús d'aquest recurs divulgatiu. Només un estudi del context històric en què es produïren aquests treballs ens donaria claus per entendre per què el metge Giné confià en aquest mitjà per a explicar determinats conceptes mèdics aleshores disputats, fins i tot rebutjats, al món universitari espanyol. També per entendre la complexitat dels camins recorreguts pels científics a l'hora de postular noves formes de comprensió de la malaltia, en aquest cas, i sobretot, de les malalties mentals. Resulta, en aquest sentit, el relat científic-literari un territori més de discussió pública de la ciència? El context local, i per tant els factors d'ordre social, polític i professional, també prenen un valor que convé considerar en ambdues novel·les, ja que aquestes poden ser emprades, per exemple, bé com a via de suport de les noves formes experimentals, desenvolupades al laboratori per Ramon Turró, bé com a mitjà per a desqualificar la pràctica d'altres metges, com ara Salvador Cardenal, considerats adversaris.

A *Misterios de la locura*, Giné amplia la seva audiència sense abandonar la voluntat de continuar ensenyant, divulgant ciència, des de la seva posició privilegiada a la càtedra universitària. Ara, als metges i als estudiants de medicina, s'afegeix la burgesia benestant. De nou, Giné utilitza el recurs literari per a disputar un territori de la medicina encara no acotat, el de la psiquiatria. Hi detalla la seva concepció de les malalties mentals, d'arrel eclèctica i, sobretot, clínica; intenta demostrar la importància de la competència mèdica en la matèria; no dubta a l'hora de descriure la necessitat d'un tractament individual de l'alienació en un entorn clínic adient. Com en el cas de *La familia de los Onkos*, les il·lustracions hi tenen un paper molt destacat, que contribueix a atrapar l'atenció del lector a través d'una gran varietat de detalls. El treball de Giné ha estat descrit per Ausín com a una operació comercial, un escrit dirigit a promocionar el manicomí de Nova Betlem, del qual Giné era director i copropietari, davant d'una clientela potencial. Aquesta sembla una lectura versemblant, a l'espera de noves recerques, del complex procés de divulgació de la ciència, en aquest cas de l'empresa mèdica de Giné, tot cercant legitimació científica, professionalització i defensa dels seus interessos al territori de l'esfera pública.

Alfons Zarzoso
Museu d'Història de la Medicina
de Catalunya
azarzoso@museu.comb.es

Protocols contra llàgrimes... de petroli

Transcorregut un any de l'accident del *Prestige*, es denuncia la manca d'un protocol d'actuació

En la conferència que l'expresident del Centre Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), Rolf Tarrach, va pronunciar el passat 18 de novembre en un acte organitzat per l'ACCC, va advertir que «és possible que torni a passar un accident similar» al del *Prestige*, tenint en compte que «50 000 vaixells, molts d'ells petrolers i alguns sense condicions, passen per les costes gallegues cada any», sense que encara s'hagi establert un protocol d'actuacions. «El més important i urgent», segons ell, «hauria de ser l'elaboració d'aquest protocol, que, després d'analitzar tots els accidents de petrolers ocorreguts i qualsevol altre que pugui plantejar-se sobre el paper, determini

com s'hauria d'actuar a cadascun dels suposats i en condicions dispars». La Xunta de Galícia va aprovar precisament a meitats de novembre un pla bàsic de contingències per contaminació marítima, que se centra en la prevenció i lluita d'abocaments terra-mar, competències de l'Administració gallega, i que estableix mecanismes de coordinació en cas de contaminació registrada a l'oceà, que correspon a l'Estat.

Aprofitant la commemoració del primer aniversari de l'enfonsament del petrolier *Prestige*, Tarrach va exposar la visió científica sobre la catàstrofe ocorreguda quan ell era encara responsable del CSIC, institució de la qual va dimitir pocs mesos després. En aquest sentit, el

Govern no va consultar amb cap científic la maniobra d'allunyar el *Prestige* de la costa: «la influència dels científics sobre la decisió dels polítics va ser nul·la, sobretot en les primeres setmanes fins que es va crear el comitè científic assessor», va afirmar. «La precarietat i la falta de mitjans» en R+D van fer impossible una actuació més ràpida en aquells moments.

L'antic responsable del CSIC es va mostrar més preocupat per la situació de la inversió en investigació a Espanya que per les conseqüències de l'accident del petrolier, perquè els problemes que crea la falta de recursos —inferiors a l'1 % del PIB— «són més greus i seriosos».

Xavier Bellés guanya el premi Literatura Científica 2003

Fisiologia i Biodiversitat Molecular. Professionalment centrat en el camp de l'entomologia, les inquietuds humanístiques han portat Bellés a interessar-se per la història en general, i per la història de la biologia en particular, especialment a l'època medieval i al Renaixement. Tot fa pensar que fruit d'aquests interessos intel·lectuals és l'obra que ara ha estat guardonada. Situada al segle XVII, la trama parteix del descobriment que fa el jove naturalista Martin Lister del llibre *Insectorum theatrum*, publicat a Londres el 1634, però començat cent anys abans. Plagis, traïcions intel·lectuals i falsedats científiques diversos provoquen que Lister escrigui una carta plena d'enuig al seu mestre John Ray, tot buscant consell entre tant de trasbals. La resposta al deïxeble és un viatge per les convulsions que l'adveniment del Renaixement va

comportar a la ciència: el trànsit del món medieval a un món real i modern on els éssers vius es poden observar, mesurar, dissecar i dibuixar. Amb aquest punt de partida, *El teatre dels insectes* fa un recorregut per la vida dels protagonistes de la transformació que la ciència va patir entre els segles XV i XVIII. Aventurers, naturalistes de gabinet, compiladors i experts dibuixants són els protagonistes d'una nova i revolucionària visió del món, en especial del món dels éssers vius, que avui encara ressona en les estructures de la ciència actual.

En l'acte de presentació el passat 26 de novembre a Casa del Llibre, els participants van lloar el caràcter pedagògic i d'entreteniment del llibre de l'obra premiada, i van reclamar la necessitat d'aquest tipus de llibres que apropen molts lectors a la sensibilitat científica.

El teatre dels insectes ha estat l'obra guanyadora del premi Literatura Científica 2003 que organitzen la Fundació Catalana per a la Recerca i Rubes Editorial. L'autor, Xavier Bellés i Ros, és doctor en biologia i professor d'investigació del CSIC; treballa a l'Institut de Biologia Molecular de Barcelona, on és cap del Departament de

El racó de la llengua

Errors freqüents en el llenguatge escrit (I)

Fa algun temps, un col·laborador del diari *Avui* es lamentava dels errors que havia trobat en els webs oficials dels cinc principals partits que es presentaven a les eleccions autonòmiques catalanes. Malauradament, el fet constatat per l'articulista no és exclusiu dels webs dels partits polítics. Publicacions electròniques i de paper que fan servir el català com a llengua de comunicació solen contenir errors gramaticals. Com també se'n troben en bona part de la correspondència d'empreses i fins i tot de centres públics, per no esmentar els missatges que s'envien a llistes de distribució.

Per una banda, es cometien molts errors d'ortografia, que són potser els més evidents, però no els pitjors. Al cap i a la fi, un programa de correcció ortogràfica pot detectar-los fàcilment. De tota manera, cal anar molt en compte quan s'empra un corrector automàtic. Hi ha paraules que poden estar mal escrites i no ser detectades pel programa de correcció perquè la forma errònia és igual a una altra paraula existent en català. És el cas de paraules que només es distingeixen perquè tenen un accent diacrític, com ara *fèu* (pretèrit perfet del verb fer) / *feu* (present i imperatiu del verb fer), *dona* (femella de l'espècie humana) / *dóna* (present del verb donar), *mà* (part del cos) / *ma* (possessiu), o *món* (la Terra) / *mon* (possessiu). D'altres, pot ser que el programa no les reconegui perquè no estiguin incloses en el seu lèxic. Aquí cal parar molta atenció, perquè el programa de correcció sol oferir altres paraules, semblants a la que s'ha escrit malament o que no és en el seu diccionari, perquè se'n trïi

la correcta. Si qui està fent la correcció es distreu i clica sobre un botó no adequat, pot ocórrer que el text final sigui gairebé incompreensible. Això, que no sembla que hagi de passar en un mitjà de comunicació, ha passat en diaris de tanta tirada com *La Vanguardia* i *El País*. El 13 de novembre de 1998, a la secció d'Internacional de *La Vanguardia*, els polítics russos Boris Eltsin i Evgeni Primakov van convertir-se en *Barios Latiesen* i en *Vagina Permisivo*, mentre que el líder japonès Keizo Obuchi esdevenia *Suizo Ubiçuo*. Evidentment, ningú no havia canviat intencionadament els noms d'aquests polítics. Però hi havia hagut un error humà a l'hora de controlar les correccions. El 9 de novembre de 2003 va produir-se un fet similar en *El País*, a les edicions de Madrid i de Barcelona. En una entrevista al rector de la Universitat del País Basc, Ibarretxe s'havia convertit en *Abarrotese*, el seu pla era el plan *Abarátese*, i el rector confessava que es considerava un *abracadabra* (per 'precadáver') tot i que hi ha qui el titlla de *pilotaria* (per 'filoetarra').

Hi ha un tipus d'errors que no són tan evidents com els ortogràfics i que són més perillosos, perquè a poc a poc van impregnant la nostra llengua. Són els errors sintàctics, especialment els que es produeixen per influència d'altres llengües, sobretot del castellà. Un error sintàctic molt freqüent és el manteniment de la preposició en oracions on caldria que 'caigués' o canviés i l'ús inadequat dels relatius. Vegem alguns casos d'errors en l'ús de les preposicions.

Canvi de preposició

Les preposicions **en** i **amb** es canvien per **a** i **de** davant de l'infinitiu que funciona com a nucli d'una oració subordinada exigida pel verb principal.

Confio en el meu amic Pere

Confio a trobar el llibre que he perdut

Sempre **penso en** tu

Has **pensat** mai **a** canviar de vida?

L'**amenacen amb** un càstig

La Castafiore **amenança de** cantar una altra cançó

Caiguda de preposició

Les preposicions **a**, **de**, **en** i **amb** desapareixen (cauen) davant de la conjunció de subordinació **que**.

Acostumo a esmorzar aviat

No **m'acostumo que** sempre arribi tard

Estic **orgullosa de** tu

Estic **orgullosa que** t'hagin donat

el premi

Abans de veure'l ja ho sabia

Abans que vinguessis ja ho sabia

T'inc **interès en** aquell treball

T'inc **interès que** vinguis aviat

Estic **d'acord amb** tu

Estic **d'acord que** hi vagis

De vegades, l'eliminació de la preposició davant de **que** pot endurir o forçar una construcció. Això pot evitar-se amb diverses alternatives:

Estic **d'acord que** hi vagis

Estic **d'acord amb la idea que** hi vagis

Coincidien que els agradava el cinema

Coincidien **en el fet que** els agradava el cinema

En els propers *Racones*, repassarem altres errors freqüents en el llenguatge escrit.

Reunió anual de l'AAAS

L'Associació Americana per a l'Avenç de la Ciència, l'AAAS, celebra la seva reunió anual els dies 12 a 16 de febrer de 2004, a Seattle (Estats Units). El programa inclou conferències plenàries i semi-

naris per àrees de treball que, enguany, estaran dedicades a la nanotecnologia, la proteòmica, les vacunes i al denominat *Forum for School Science*, que vol reforçar l'ensenyament de la ciència a les

escoles. Si voleu més informació sobre aquest congrés, visiteu:

<http://www.aaas.org/meetings/index.html>

Papers ACCC de Comunicació Científica és una publicació de l'Associació Catalana de Comunicació Científica, té periodicitat bimestral, i ha estat creada per informar i constituir un vehicle de l'expressió científica i corporativa dels seus associats. Tots els articles van signats, ja que reflecteixen l'opinió dels seus autors, que es fan responsables dels seus continguts.

Edita
Associació Catalana
de Comunicació Científica.

Consell Editorial
Joaquim Elcacho, Mercè Piqueras,
Octavi López, Pau Senra,
Jaume Estruch.

Coordinació
Mercè Piqueras.

Secretaria
Mònica Viñas.

© Papers ACCC de Comunicació Científica. Es permet la reproducció del contingut d'aquesta publicació, sempre i quan s'hi faci constar la procedència.

Redacció i administració
Rambla de Catalunya 10 1r
08007 Barcelona.
Tel.: 93 412 11 11
Fax: 93 317 83 86
<http://www.acccnet.org>
e-mail: accc@fcr.es

Producció editorial
Rubes Editorial, S. L.
Sicília 236 Bis 2n 2a
08013 Barcelona.
Tel.: 93 231 12 00
Fax: 93 231 12 01
e-mail: rubes.editorial@rubes.es

Impressió
Grup 4 S.A.
Dipòsit legal: B-34311/96

Aquesta revista es publica amb l'ajut de la CIRIT i del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya

Ploma caudal

D'«El vi fa sang i l'aigua fang» al vi terapèutic

No es fa gens estrany llegir a la premsa notícies relatives als beneficis que un got de vi ben begut aporta a la salut humana. De fet, els nostres avis ja ens deien que el vi feia sang, i nosaltres ho mig creïem, per allò del color vermell.

Tal vegada es deia perquè la seva tonalitat suggeria una intervenció directa en l'hematopoesi. És clar, que també podria ser que el consum de dosis més o menys moderades d'alcohol requerís justificacions més enllà del mer plaer hedonista, i tot plegat no fossin més que llegendes populars.

No obstant això, aquelles dites casolanes com «el vi fa sang i l'aigua fang», «val més un tragueta de negre que tota l'aigua del Segre», «no hi ha res millor que un trago amb porró» o «carn fa carn, i vi fa sang», s'han convertit en una de les grans revelacions nutricionals dels darrers temps: el vi conté biofactors antioxidants d'acció múltiple, additiva, complementària i, sobretot, sinèrgica.

Per bé que els experts diuen que potser s'hi està especulant massa, i de forma en excés banal, sobre les relacions entre el vi i la salut, el cas és que al carrer ja se'n parla d'una forma absolutament normal, i qui més, qui menys, ha sentit algun cop el nom de la nova panacea: el resveratrol (descobert l'any 1940 per un investigador japonès). Aquesta molècula polifenòlica procedent de la pell dels raïms sembla que té la clau de la prevenció d'un munt de malalties, des de la demència senil o les inflamacions pulmonars al càncer, passant pel seu buc insígnia, les malalties cardiovasculars.

Una de les històries més afortunades de divulgació i popularització al voltant del valor salutífer del vi el trobem en la ja cèlebre «paradoxa francesa». Tabac, hipertensió, sedentarisme, dieta rica en greixos són hàbits perniciosos per les malalties coronàries. I els francesos, que no són aliens a cap d'aquests factors de risc, pateixen el nivell més baix de malalties cardiovasculars del món occidental. Aquesta és

la paradoxa francesa, ja albirada pel metge irlandès Samuel Black, que cap a l'any 1820 aconsellava als seus pacients: «sigueu francès!». La feliç expressió sobre aquesta protecció paradoxal dels gals es va forjar l'any 1992, durant un col·loqui televisiu en una de les cadenes de major audiència dels Estats Units, la CBS, de la mà d'en Serge Renaud, un professor francès expert en epidemiologia de les malalties coronàries.

La fascinació per aquesta afortunada expressió no s'extingeix. Han passat més de deu anys i la premsa no l'oblida. I cada cop que un nou descobriment (gairebé sempre anglosaxó) ve a ampliar la llista de beneficis que ens aporta el vi, els mitjans ho recorden i difonen com si es tractés de quelcom nou i sorprenent.

Però la divulgació del valor terapèutic del vi i la seva acció sobre malalties pròpies de les societats avançades ha produït efectes esperats i temuts. D'una banda, obrir un arriscat debat encaminat a decidir si el vi és un aliment o un medicament. Un exemple el trobem en el fet que alguns investigadors, amb l'objectiu de descobrir nous fàrmacs, comencen a dirigir ja les seves mirades cap als polifenols del vi. L'altre risc, més immediat, ve d'una mala interpretació de la relació entre vi i salut. Per bé que el freqüent esment de les bondats del vi tranquil·litzi l'elaborador i el consumidor, a qui es promet protecció contra una sèrie de malalties que el preocupen profundament, els experts insisteixen que el seu benefici i l'aprofitament que l'organisme en pugui fer depenen del que es coneix com a biodisponibilitat, és a dir, la possibilitat que els biofactors abastin les seves dianes terapèutiques, i que depèn de determinants genètics o de variables com els altres aliments de la ingesta. Insisteixen, sobretot, que només s'obtenen amb un consum moderat de vi, i recalquen que l'abús reverteix aquests avantatges i constitueix, per si sol, un gran risc per a la salut.

Montserrat Daban
ciencia@rubes.es